

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029 (E 58/2023 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suu-
relle valiokunnalle 22.3.2024 mennessä.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Eeva Kaunismaa, valtioneuvoston kanslia
- EU-erityisasiantuntija Hanna Vuorinen, valtioneuvoston kanslia
- kansainvälisten asioiden neuvos Annika Lindblom, ympäristöministeriö
- neuvotteleva virkamies Leila Vilhunen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Ville Niemi, työ- ja elinkeinoministeriö
- maatalousneuvos Ahti Hirvonen, maa- ja metsätalousministeriö
- Euroopan parlamentin jäsen Eero Heinäluoma, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Silvia Modig, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Ville Niinistö, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Nils Torvalds, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Henna Virkkunen, Euroopan parlamentti
- johtava asiantuntija Päivi Wood, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- monimuotoisuusasiantuntija Liisa Toopakka, Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Euroopan parlamentin jäsen Teuvo Hakkarainen, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Elsi Katainen, Euroopan parlamentti
- Euroopan parlamentin jäsen Miapetra Kumpula-Natri, Euroopan parlamentti
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Hallitusohjelman linjausten pohjalta EU-asioiden komitea on syksyn 2023 aikana valmistellut avaintavoitteet Suomen ennakkovaikuttamiseksi kaudelle 2024—2029. Tavoitteet ovat keskeinen väline osallistuttaessa Eurooppa-neuvoston strategisen ohjelman laadintaan sekä ennakkovaikuttamisessa loppuvuodesta 2024 toimintansa aloittavan komission ohjelmaan.

Valtioneuvoston kanta

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Suomi on aktiivinen, luotettava ja ratkaisuhakuinen jäsenmaa, joka toimii aloitteellisesti, rakentavasti ja ennakoivasti edistääkseen omia tavoitteitaan. Valtioneuvosto vaikuttaa aktiivisesti Eurooppa-neuvostossa kesällä 2024 hyväksyttävän unionin strategisen agendan sisältöön sekä ennakkovaikuttaa tulevan komission ohjelmaan alla olevien linjausten mukaisesti.

Valtioneuvoston tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta.

On tärkeää, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan. Oikeusvaltiokysymyksissä valtioneuvosto jatkaa pitkäaikaisella toimintalinjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Erityisen tärkeää Suomelle on se, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen.

Valtioneuvosto edistää pitkäjänteisesti sukupuolten tasa-arvoa EU:ssa. Valtioneuvosto tukee EU:n liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Liittyminen vahvistaisi unionin perustana olevia keskeisiä arvoja ja yhdenmukaistaisi perusoikeuksien suojaa Euroopassa.

Valtioneuvoston pääprioriteetit EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Valtioneuvosto katsoo, että tulevilla EU:n monivuotisella rahoituskehyksellä tulisi osaltaan edistää näiden painopisteiden toteutumista. Rahoituskehysten kokonaistasotaso tulee kuitenkin säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua.

Strateginen kilpailukyky

Seuraavalle lainsäädäntökaudelle Suomen kannalta keskeisiä kilpailukyky politiikan painotuksia ovat riippuvuuksien uudelleenarviointi sekä vastaaminen kovenevaan globaaliin kilpailuun investoinneista, osaavasta työvoimasta, teknologisesta johtajuudesta ja raaka-aineista.

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin omien vahvuksien edelleen kehittämiseksi ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskiössä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat sekä tehokas valtioneuvosto- ja kilpailupolitiikka, jotka osaltaan edistävät ennustettavuutta ja suotuisaa investointiympäristöä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä konkreettisia toimia sisämarkkinoiden vahvistamiseksi erityisesti palveluiden, tavaroiden ja henkilöiden vapaan liikkuvuuden osalta ja korostaa kasvun hakemista mm. digitalisatiosta. Kehittämällä kuluttajansuojaa EU:ssa lisätään kuluttajien luottamusta sisämarkkinoiden toimintaan.

Valtioneuvoston tavoitteena on, että nykyisistä, tilapäisistä valtioneuvoston sääntöjen joustoista irtautetaan mahdollisimman nopeasti eikä valtioneuvosto nykyisellään näe tarvetta uusille valtioneuvoston joustoille. Valtioneuvosto korostaa valtioneuvoston kilpailun haitallisia vaikutuksia sekä riskejä Euroopan yhtenäisyydelle sekä sisämarkkinoiden toimivuudelle.

Valtioneuvosto korostaa avoimen, sääntöperustaisen ja vastuullisen kansainvälisen kaupan merkitystä Euroopan kilpailukykyille. EU:n on aktiivisesti avattava uusia markkinoita kauppasopimuksilla neuvottelemalla ja vahvistettava kansainvälisen kaupan sääntöpohjaa. Valtioneuvosto tukee jo käynnissä olevien EU:n kauppasopimusneuvotteluiden ripeää päätökseen saamista ja sopimusten voimaansaattamista. Valtioneuvosto korostaa EU:n tavoitteita irtautua haitallisista riippuvuuksista sekä tunnistaa EU:n haavoittuvuudet tietyillä strategisesti tärkeillä sektoreilla erityisesti Kiinan suhteen.

Valtioneuvosto korostaa, että osana sisämarkkinoiden ja teollisuuspolitiikan vahvistamista on välttämätöntä tehostaa resurssitehokkuutta, kiertotalouden toimivuutta ja hiilineutraalien materiaalien kehittämistä. Valtioneuvosto korostaa, että biotalous ja uusiutuvat luonnonvarat tarjoavat kestäviä ratkaisuja vähähiilisyteen, haitallisista riippuvuuksista irtautumiseen sekä EU-alueen huoltovarmuuteen. Valtioneuvoston tavoitteena on, että biotalouden kasvun mahdollisuudet huomioidaan vahvasti erityisesti EU:n teollisuuspolitiikassa, ja että biotalouden tutkimuksen ja kehityksen panostukset realisoituvat myös investointeina Suomeen ja EU:iin. Valtioneuvosto pitää yhteisen maatalouspolitiikan valmistelussa esillä biotalouden rahoituksen jatkuvuuden merkitystä osana maaseudun kehittämistä ja arvonalistuksen kasvattamista.

Valtioneuvoston lähtökohtana on teknologianeutraali lähestymistapa, jossa puhdas siirtymä toteutetaan markkinaehtoisesti ja kustannustehokkaasti luoden EU:lle selkeää kilpailuetua.

Valtioneuvoston lähtökohtana on, että EU:n kilpailuun perustuvien rahoitusohjelmien, kuten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman, tulee jatkossakin perustua korkeaan toiminnan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin. Rahoituksen tavoitteena tulee olla strategisen kilpailukykyyn ja osaamisen edistäminen julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyöllä.

Valtioneuvoston tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely. Toissijaisuusperiaatetta tulee kunnioittaa ja päätökset tulisi tehdä mahdollisimman lähellä kansalaisia. Komission tulevassa ohjelmassa on erityisesti arvioitava tehdyn sääntelyn vaikutuksia yritysten kilpailukykyyn ja keskittävää myönteisen investointiympäristön luomiseen sekä sääntelyn ennakoitavuuteen. Uuden sääntelyn valmistelussa erityistä huomiota tulee kiinnittää ennakoitavuuteen ja joustavuuteen, jolla pystytään tarvittaessa vastaamaan toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin. EU-sääntelyn

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

on oltava selkeää ja oikeusvarmuutta lisäävää, ja se tulee toimeenpanna tehokkaasti. Jäsenmaiden erityispiirteet on huomioitava valmistelussa nykyistä paremmin ja unionin sekä jäsenmaiden keskinäistä toimivallan jakoa on kunnioitettava. Säädösehdotusten tulee perustua riittävän kattaviin ja jäsenvaltioiden erot huomioiviin komission vaikutusarviointeihin sekä eri aloitteiden ja toimenpiteiden yhteisvaikutusten kokonaisarviointiin. Lainsäädäntöehdotuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei niillä luoda tarpeetonta hallinnollista taakkaa tai liiallisen yksityiskohtaisia velvoitteita. Valtioneuvosto pyrkii vähentämään etenkin yritysten hallinnollista taakkaa lisäävää sääntelyä.

Valtioneuvosto korostaa, että liikkuvuuden edistäminen painottaen korkean tuottavuuden sektoreita on keskeistä laadukkaan ja saavutettavan koulutuksen ja strategisesti keskeisen osaamisen varmistamiseksi. Valtioneuvosto näkee osaavan koulutetun työvoiman saatavuuden parantamisen keskeisenä tekijänä Euroopan kilpailukyvyille.

Valtioneuvosto pitää Euroopan kilpailukyvyyn ja menestyksen kannalta ratkaisevana, että jatkamme määrätietoisia ponnisteluja koulutustason nostamiseksi ja jatkuvan oppimisen vahvistamiseksi EU:n tasolla. Jatkuvat panostukset Erasmus+:n kaltaisiin ohjelmiin tukevat näitä tavoitteita. Maailmanlaajuisessa kilpailussa EU:n on oltava kilpailukykyinen alue sekä huippututkimukselle että opiskelijavaihdolle.

Talous ja rahoitus

Valtioneuvosto ajaa jäsenmaiden vastuuta julkisen taloutensa kestävydestä eikä sitoudu toimiin, jotka muokkaavat Euroopan unionia epäsymmetrisen tulonsiirtounionin suuntaan. Valtioneuvosto tukee ratkaisuja, joiden tavoitteena on vahvistaa jäsenvaltioiden velkakestävyyttä.

Valtioneuvosto edistää pääomamarkkinaunionia ja pankkiunionin saattamista loppuun niin, ettei se lisää Suomen ja suomalaisen pankkijärjestelmän yhteisvastuuta.

EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Valtioneuvosto on valmis ajamaan lisäpanostuksia EU:n budjetin kautta tärkeäksi katsomiinsa kohteisiin ensisijaisesti budjetin sisältä.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edistäviin toimiin. Lisäksi valtioneuvosto edistää rahoituksen kohdentamista kokonaisturvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin. Valmistauduttaessa tuleviin rahoituskehysneuvotteluihin tulee kansallisia neuvottelutavoitteita asetettaessa tunnistaa myös mahdollisen EU:n laajenemisen budjettivaikutukset.

Valtioneuvosto suhtautuu kriittisesti uusien, elpymisvälineen kaltaisten EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen.

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

Puhdas ja digitaalinen siirtymä

Valtioneuvosto korostaa, että unionissa on jatkettava johdonmukaisesti ilmastonmuutoksen vastaisia ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavia politiikkatoimia huomioiden kestävä kehityksen periaatteet. Samalla on huomioitava näiden toimien vaikutukset Euroopan talouden kestävyydelle ja kilpailukyvyille. EU:n 2040 ilmastotavoitteen tason tulee johdonmukaisesti ja uskottavasti tukea EU-tason ilmastoneutraaliuden saavuttamista vuoteen 2050 mennessä. Valtioneuvosto katsoo, että 2040 ilmastotavoitteen saavuttamisen keinojen pääpainon tulee olla päästövähennyksissä.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan metsiä ja maankäyttöä koskevassa säätelyssä on otettava huomioon jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat olosuhteet ja mahdollisuudet kustannustehokkaiisiin kansallisiin toimiin ja tunnistettava myös metsiin liittyvät elinkeinomahdollisuudet. Metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen on tärkeä osa ilmastonmuutoksen torjuntaa, jossa tulee kuitenkin riittäväällä tavalla huomioida jäsenvaltioiden keskinäiset eroavaisuudet ja olosuhteiden muutokset. Metsäpolitiikka kuuluu jatkossakin jäsenvaltioiden kansalliseen päätösvaltaan.

Valtioneuvosto katsoo, että puhtaan energian investointeja tulee edelleen edistää. Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden toimien prioriteettina tulee olla fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen. Fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämisen tavoitteena on vähentää myös EU:n riippuvuutta kolmansista maista ja vahvistaa EU:n strategista autonomiaa. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan energiatehokkuustavoitteiden tulisi ensisijaisesti palvella päästöjen vähentämistä kulutuksen rajoittamisen sijaan. Lisäksi tulee tasavertaisesti huomioida jäsenvaltiokohtaiset puhtaaseen siirtymään tarvittavat teknologiat. Valtioneuvosto edistää vahvasti ydinenergian roolia hiilidioksidipäästöttömänä energiamuotona puhtaan siirtymän mahdollistamisessa.

Valtioneuvosto katsoo, että digitaalisilla ratkaisuilla ja niiden varhaisella käyttöönotolla edistetään myös puhdasta siirtymää. Digitaalisten ratkaisujen mahdollisuudet energiatehokkuuden parantamisessa sekä kasvihuonekaasupäästöjen ja muun ympäristökuormituksen vähentämisessä tulee ottaa täysimääräisesti käyttöön. Digitaalisten ratkaisujen tulee olla myös itsessään ekologistia.

Puhtaan siirtymän kannalta avainasemassa olevat teknologiat ja innovaatiot, kuten tekoäly ja päästöseuranta, ovat riippuvaisia datan saatavuudesta, vapaasta liikkumisesta ja hyödyntämisestä. EU:ssa tulee jatkaa työtä datatalouden ja digitalisaation edistämiseksi niin horisontaalasti kuin tarvittaessa sektorikohtaisesti.

Innovaatioiden, osaamisen ja puhtaan siirtymän edistämisessä valtioneuvosto tunnistaa kaupunkien kasvavan roolin keskeisenä toimintaympäristönä.

Valtioneuvosto korostaa, että EU:n digitaalinen johtajuus edellyttää investointeja erityisesti murrosteknologioihin, kuten tekoälyratkaisut, suurteho- ja kvanttilaskenta, siruteknologia sekä 6G. Valtioneuvosto korostaa EU:n globaalin vaikuttavuuden parantamista erityisesti murrosteknologioiden standardointiin liittyen.

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

Euroopan strateginen kilpailukyky sekä häiriönsietokyvyn vahvistaminen vaativat tehostettujen riskinhallintatoimien lisäksi lisäpanostuksia kriittiseen digitaaliseen infrastruktuuriin, kuten mobiiliverkkoihin, merikaapeleihin, satelliitteihin, datakeskuksiin, tulevaisuuden teknologiaratkaisuihin ja kriittisiin teknologioihin sekä eurooppalaisten arvoketjujen kehittämiseen. Osana tätä kokonaisuutta tulee tunnistaa korkean kyberturvallisuuden tason ja osaamisen merkitys Euroopan kilpailukyvyille.

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan EU:n tulee olla vahvempi geopoliittinen toimija, sillä Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa yhdistettynä kiristyvään suurvaltakilpailuun on muuttanut Euroopan turvallisuusympäristöä nopeasti, merkittävästi ja pitkäkestoisesti. EU:n globaalia toimintakykyä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja kehittää johdonmukaisesti. Valtioneuvosto tukee EU:n kumppanuusien edistämistä EU:n globaalien roolien vahvistamiseksi sekä unionin intressien ja arvojen edistämiseksi.

Määräenemmistöpäätösten lisääminen EU:ssa on mahdollista vain rajatuilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueilla. Valtioneuvosto korostaa perussopimuksien tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntää rakentavaa pidättäytymistä.

EU:n tulee jatkaa vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukeaan Ukrainalle, niin kauan kuin on tarpeen. Valtioneuvosto tukee Ukrainaa sen eurooppalaisella polulla. Jälleenrakennukseen sekä kestävän rauhan rakentamiseen tulee valmistautua.

Valtioneuvosto korostaa tarvetta vahvistaa unionin kriisinsietokykyä eli kokonaisvaltaista ja laajaalaista varautumista mahdollisiin tuleviin kriiseihin ja hybridiuhkiin.

Kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuuskonseptia on edistettävä myös EU-tasolla. Valtioneuvosto edistää EU-tasolla toimintatapaa, joka huomioi koordinoitusti kaikki politiikkasektorit varautumisen vahvistamisessa. Valtioneuvoston tavoitteena on, että kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi määriteltäisiin konkreettisia EU-tason tavoitteita sekä unionille että jäsenmaille. EU:n kriisinkestävyden vahvistaminen on tärkeä osa strategista autonomiaa ja unionin kykyä toimia itsenäisesti. Valtioneuvosto tavoittelee EU:n teknologiakyvykkyyden vahvistamista osana strategista autonomiaa. Luotettavien teknologiakumppaneiden merkitys korostuu nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa.

Suomen etu on, että EU on turvallisuudessa ja puolustuksessa mahdollisimman vahva ja toimintakykyinen. Valtioneuvosto tukee EU:n puolustusyhteistyön syventämistä, jota on jatkettava laaja-alaisesti ja konkreettisesti. Kehittämisessä tulee huomioida sekä EU:n kyky globaalina toimijana että oman puolustuksen vahvistaminen. Tällä tarkoitetaan mm. suorituskykyjen kehittämistä pysyvän rakenteellisen yhteistyön sitoumusten mukaisesti, sotilaallista liikkuvuutta, nopean toiminnan kyvyn vahvistamista ja EU:n kriisinhallinnan mukauttamista toimintaympäristön muutoksiin sekä EU:n ja Naton välistä yhteistyötä. Valtioneuvosto tukee Euroopan puolustuksen huoltovarmuuden vahvistamista myös oikeudellisesti sitovin järjestelyin.

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

Eurooppalaisten suorituskykyjen kehittäminen ja tehokas käyttö edellyttävät kilpailukykyistä puolustuksen teollista ja teknologista perustaa. Valtioneuvoston tavoitteena on, että unioniin luotaisiin puolustustarvikkeiden yhteismarkkinat. Valtioneuvosto kannattaa EU:n puolustusteollisuuden sisällyttämistä kestäväen rahoituksen taksonomiaan.

Osana valtioneuvoston pyrkimystä vahvistaa EU:n päätöksentekokykyä erillisen puolustusministerineuvostokokoonpanon perustaminen voisi olla tarkoituksenmukaista. Tämä tukisi EU:n vahvempaa turvallisuus- ja puolustuspoliittista roolia.

Valtioneuvoston tavoitteena on EU:n ja Naton yhteistyön syventämisen ohella EU:n ja Yhdysvaltojen mahdollisimman tiivis ja strateginen yhteistyösuhde. Lisäksi valtioneuvosto tukee Kiinapolitiikan vahvempaa koordinaatiota EU:n ja Yhdysvaltojen välillä.

Hallitus torjuu voimakkaasti järjestäytyneitä rikollisuutta. EU:n sisäisen turvallisuuden kannalta on olennaista, että oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä ja rajat ylittävää yhteistyötä kehitetään vastaamaan merkittävästi muuttunutta turvallisuusympäristöä. Tältä osin keskeistä on mm. viranomaisten tiedonsaanti ja tietoturvan edistäminen. Lisäksi valtioneuvoston tavoitteena on, että viranomaisten keskinäistä tietojenvaihtoa jäsenmaiden välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumiseksi. Nykyistä enemmän huomiota tulee kiinnittää myös rikosten ennaltaehkäisyyn.

Valtioneuvosto pitää kokonaisturvallisuuden kannalta tärkeänä, että maataloutta voidaan harjoittaa tuottavasti kaikilla EU-alueilla. Valtioneuvosto korostaa ruoantuotantoa maatalouden tärkeimpänä tehtävänä. Viimeaikaiset kriisit ovat korostaneet elinvoimaisen maaseudun merkitystä omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja turvallisuuden näkökulmasta. Kestävyyden eri ulottuvuuksien (taloudellinen, sosiaalinen, ympäristöllinen) välillä on löydettävä ruoantuotannon jatkuvuutta tukeva tasapaino. Valtioneuvosto edistää suurpetoja, erityisesti sutta, koskevan sääntelyn kehittämistä vastaamaan paremmin kantojen nykyistä tilaa.

Muuttoliikkeen hallinta

Suomelle on tärkeää, että kukin jäsenvaltio hoitaa normaaliaikoina omat muuttoliikepolitiikkaan liittyvät velvoitteensa ja huolehtii ulkorajansa turvallisuudesta kaikissa tilanteissa. Tehokas ulkorajavalvonta on hallitun muuttoliikepolitiikan keskeinen osa-alue. Valtioneuvosto korostaa EU:n muuttoliikekysymyksissä kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa toimia edistetään niin EU:n sisällä kuin suhteissa kolmansiin maihin. Muuttoliikepolitiikassa tulee panostaa vahvoihin ja toimiviin kumppanuuksiin lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa hyödyntäen EU-virastojen kyvykkydet täysimääräisesti. Valtioneuvosto edistää EU-tasolla yhteistyötä kolmansien maiden kanssa. Tavoitteena on muuttoliikepaineen hillintä sekä ihmisalukuljetuksen ehkäisy. Valtioneuvosto edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Hallitusohjelman mukaan valtioneuvosto noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. EU:n yhteisen palautuspolitiikan tehostaminen ml. eri politiikkasektorien työkaluja hyödyntäen yhteistyössä EU-paluukoordinaattorin kanssa on keskeistä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että palautuspolitiikkaa EU:ssa kehitetään ja vahvistetaan. Valtioneuvosto edistää ja tukee EU-tason aloitteita

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

mm. turvallisten kolmansien maiden määrittämiseksi sekä turvapaikkaprosessissa että palautuksissa.

Valtioneuvosto korostaa vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännöstön kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi. Unionin muuttoliikepolitiikkaa kehitettäessä huomiota tulee kiinnittää asemaamme ulkorajavaltiona sekä jäsenvaltiona, joka on kohdamaa ja väylä edelleen liikkumiseen. Lisäksi valtioneuvosto edistää määrätietoisesti ratkaisuja, joilla estettäisiin ulkoisten toimijoiden mahdollisuuksia käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä. Valtioneuvosto edistää rakentavasti sellaisen EU-tason mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman tai välineellistetyn maahanmuuton tilanteessa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voidaan väliaikaisesti keskeyttää tilanteessa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vieraan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta.

EU:n laajentuminen

Valtioneuvosto pitää unionin laajentumispolitiikassa ensisijaisen tärkeänä, että laajentuminen vahvistaa Euroopan unionia ja vakauttaa Euroopan turvallisuutta. Valtioneuvosto katsoo, että hakijamaiden jäsenyysperspektiivi ja tuki niiden jäsenyysprosessille edistävät näitä tavoitteita. Valtioneuvosto katsoo, että hakijamaiden omiin ansioihin ja jäsenyyskriteerien täyttämiseen perustuva laajentuminen vahvistaa unionin omaa turvallisuutta, globaalia asemaa sekä taloudellista hyvinvointia ja edistää demokratiaa, oikeusvaltiokehitystä ja perusoikeuksien toteutumista. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että jatkossakin laajentumisen keskeisiä uudistuksia käsitellään jäsenyysneuvottelujen aluksi, sekä viimeiseksi ennen neuvottelujen sulkemista, jotta niiden toteutuminen ja muutosten juurtuminen ennen jäsenyyttä voidaan parhaalla tavalla tukea.

Unionin tulee jatkaa tukea hakijamaille lähentymisen vauhdittamiseksi ja jäsenyyskriteerien täyttämiseksi. Valtioneuvosto korostaa, että asteittaisen lähentymisen tavoitteena tulee säilyä täysjäsenyys ja otettujen askelten tulee perustua kunkin hakijamaan meriitteihin ja olla tarpeen mukaan peruttavissa.

Liittymisprosessin rinnalla unionin tulee edetä tarvittavassa sisäisessä pohjatyössä. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan perussopimusmuutokset eivät ole ennakkoehto uusien jäsenvaltioiden hyväksymiselle unioniin, vaan EU:n toimintaa on uudistettava ja tehostettava ensisijaisesti nykyisten perussopimusten puitteissa. Samalla EU:n on oltava sitoutunut ja luotettava neuvottelukumppani.

Laajentumisella tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia EU:n politiikanaloille, erityisesti EU-rahoitukseen. Vaikka mikään ehdokasmaista ei vielä liittyisikään unioniin vuoden 2027 jälkeisellä rahoituskehyskaudella, tulevaan kehykseen kuitenkin odotetaan sisältyväni nykyistä huomattavasti merkittävämpää rahoitustukea ehdokasmaille. Lisäksi on odotettavissa, että mahdollinen laajentuminen luo jo ennakkollisesti painetta uudistaa ja modernisoida EU:n tulevaa rahoituskehystä. Valtioneuvosto korostaa, että vasta uusien jäsenvaltioiden liittymisen myötä osasta nykyisiä nettosaajamaita tulisi nettomaksajia ja nykyisten nettomaksajien nettomaksuasema entisestään kasvaisi.

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

Valtioneuvosto tunnistaa tulevan laajentumisen erityisen merkityksen EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa. Valtioneuvosto korostaa, että tasapainoisen ja globaalia ruokaturvaa tukevan ratkaisun löytäminen nykyarvion mukaan edellyttäisi riittävän pitkiä siirtymäaikoja sekä maataloustukijärjestelmän uudistamista vastaamaan uutta tilannetta.

Valtioneuvosto tunnistaa lisäksi, että mahdollisten uusien jäsenmaiden myötä unioniin tulisi joukko nykyiseen verrattuna huomattavasti vähemmän vauraita jäsenvaltioita ja koheesiopolitiikan maantieteellinen painopiste siirtyisi entistä enemmän itäiseen Eurooppaan. Valtioneuvosto katsoo, että modernisoitaessa koheesiopolitiikkaa ja sen varojenjakoiteerejä tulisi entisestään painottaa Euroopan unionin ulkoraja-alueiden merkitystä ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä sekä koheesiopolitiikan varojen jakautumista vaikuttavasti. Nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa valtioneuvosto korostaa etenkin Itä- ja PohjoisSuomen merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle.

Valtioneuvosto korostaa, että unionin laajentuminen tarkoittaisi nykyistä suurempia sisämarkkinoita ja uusia kasvumahdollisuuksia suomalaisille yrityksille.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kerran vaalikaudessa annettavan EU-selonteon sijaan valtioneuvosto on siirtynyt jatkuvaan strategisten prioriteettien määrittämiseen, vaikuttamiseen ja seurantaan. Valiokunta pitää kannatettavana, että Suomen EU-vaikuttamista kehitetään oikea-aikaiseen, ennakoivampaan ja aloitteellisempaan suuntaan. Ympäristöä koskevan lainsäädännön osalta on viime vuosina ollut nähtävissä, että jäsenmaiden erilaisia olosuhteita ei ole aina otettu komission ehdotuksissa riittävästi huomioon. Pienenä jäsenmaana Suomi voi saada tavoitteitaan läpi ainoastaan toimimalla ennakoivasti ja rakentavasti, tiiviissä yhteistyössä samanmielisten jäsenmaiden kanssa.

Valiokunta pitää kirjelmässä esitettyjä Suomen pääprioriteetteja EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan olennaisina, tiiviisti esitettyinä ja hyvin perusteltuina. Keskeiset tavoitteet ovat Euroopan strategisen kilpailukyyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Valiokunta tukee valtioneuvoston kantaa kiinnittäen oman toimialansa näkökulmasta huomiota erityisesti seuraaviin näkökohtiin.

Puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden edistäminen

Valiokunta pitää erittäin hyvänä sitä, että valtioneuvosto on nostanut ilmastonmuutoksen hillinnän ja puhtaan siirtymän yhdeksi olennaisimmaksi painopisteeksi. On keskeisen tärkeää, että EU jatkaa johdonmukaista ilmastonmuutoksen vastaisten ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavien politiikkatoimien tekemistä ottaen samalla huomioon kestävä kehityksen periaatteet. Johdonmukainen ja pitkäjänteinen EU:n ilmastopolitiikka luo pohjan tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavalle välttämättömälle energiamurrokselle eli yritysten merkittävälle ja oikea-aikaisille käytännön investoinneille sekä teknologioiden kehittämiseksi. Kunnianhimoinen EU:n ilmastopolitiikka myös tasaa kilpailuolosuhteita Suomen EU:ta kireämpien tavoitteiden kanssa.

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

Ilmastopolitiikassa on huomioitava toimien vaikutukset Euroopan talouden kestävyydelle ja kilpailukyvyille. Huomioon on otettava myös toimimattomuuden kustannukset, kun ilmastonmuutoksen aiheuttamien sään ääri-ilmiöiden arvioidaan aiheuttavan jo mittavia vahinkoja ja siten ai-neellisia menetyksiä. Ilmastopolitiikka on siten osa kestävästä kilpailukyvyn parantamisesta, kun sillä voidaan estää ja vähentää ilmaston muuttumisesta aiheutuvia menetyksiä. Kunnianhimoisen il-mastopolitiikka on omiaan lisäämään myös yhteiskunnan kriisinsietokykyä, resilienssiä. Muuttu-neessa geopoliittisessa tilanteessa irtautuminen Venäjän fossiilisesta energiasta on ollut helpom-paa niille jäsenmaille, jotka jo olivat tehneet määrätietoisia toimia uusiutuvan energian lisäämiseksi. Uusiutuvan energian lisärakentaminen mahdollistaa myös paremmin häiriöitä sie-tävän hajautetun energiajärjestelmän.

Valiokunta korostaa, että kustannustehokkuus on olennainen ilmastopolitiikan edellytys ja siten päästökauppajärjestelmän keskeinen asema tulee säilyttää ja sitä tulee vahvistaa. Sääntelyn pää-paino tulee pitää päästövähennyksissä, päästökaupan kehittämisessä sekä puhtaiden teknologioiden kehitys- ja innovaatiotoimien edistämässä. Teknologianeutraaliuden tulee säilyä keskeise-nä periaatteena ja EU-sääntelyn tulee mahdollistaa kaikkien uusien ilmastoteknologioiden kehitys ja käyttöönotto. Näitä ovat esimerkiksi tekninen hiilensidonta ja nielut eli hiilidioksidin talteenotto, varastointi ja uudelleenkäyttö. Päästövähennysten lisäksi on tärkeää luoda riittäviä EU-tason kannustimia hiilinielujen aikaansaamien poistumien kasvattamiseksi ja teknisten nielu-ten käyttöönoton vauhdittamiseksi.

Lähtökohtana tulee edelleen olla puhdas siirtymä talouden perustana. EU:n tulee panostaa kasvi-huonekaasupäästöjä vähentäviin teknologioihin, investointeihin ja ohjaukeinoihin, jotka edistä-vät kiertotaloutta, luonnon monimuotoisuutta ja kasvattavat talouden perustana olevaa luontopää-omaa sekä turvaavat samalla hyvinvointia, huoltovarmuutta ja kriisinsietokykyä. Vetytalouden tukeminen sisältyy EU:n strategisen kilpailukyvyn kärkitavoitteisiin ja tarjoaa Suomellekin mah-dollisuuden saada myös investointeja, ei pelkästään vedyn tuotantoon päästöttömällä sähköllä, vaan myös vetyä käyttävään teolliseen tuotantoon. Tavoitteena tulee olla myös vedyn jatkojalos-tus Suomessa, eikä tyytyminen pelkästään tuottajan rooliin. On tärkeää edistää molempien arvo-kehittäjien, sekä varastoinnin että hyötykäytön, syntymistä. Valiokunta pitää tärkeänä edistää poli-tiikkatoimin myös sitä, että Suomeen rakentuu merkittävä biopohjaista hiilidioksidia hyödyntävä klusteri. Biogeenisen hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen mahdollisuuksia voidaan edis-tää osana EU:n ilmastopolitiikkaa.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirty-mää edistäviin toimiin. Lähtökohtana on, että EU:n kilpailuun perustuvien rahoitusohjelmien, ku-ten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman, tulee jatkossakin perustua korkeaan toiminnan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin. Valiokunta pitää myös olennaisena, että rahoituksella edistetään korkealaatuisimpia, parhaita hankkeita.

Euroopan tulee olla kehityksen kärjessä niin korkean teknologian, puhtaiden innovaatioiden ja puhtaana siirtymän kuin uuden datatalouden aloilla. Tämän ns. kaksoissiirtymän edistämiseen on yhdistettävä vielä aiempaa vahvemmin ekologisen kestävyden tavoitteet, sillä ICT-sektorin merkitys sähkönkulutuksessa kasvaa huomattavasti. Datan hyödyntäminen ympäristö- ja ilmas-toratkaisujen kehittämisessä on kuitenkin keskeistä, joten sen kestävydestä on varmistuttava.

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä myös sitä, että kiertotalouden edistäminen on valtioneuvoston pääprioriteeteissa ja että sisämarkkinoiden ja teollisuuspolitiikan vahvistamisessa korostetaan resurssitehokkuutta, kiertotalouden ratkaisuja ja hiilineutraalien materiaalien kehittämistä. Kiertotalous on tärkeä työkalu ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjunnassa. Luonnon arvo pitää tehdä näkyväksi ja se tulee huomioida taloudellisessa päätöksenteossa. Euroopan kiertotalous- ja uusioraaka-ainemarkkinoiden syntymisen vauhdittaminen edellyttää kannusteiden luomista, koheesiorahaston ja jäsenmaiden tukea sekä toimia kiertotalouden mukaiseen tuotesuunnitteluun ja investointeihin.

Valiokunta kannattaa valtioneuvoston linjauksia myös siltä osin kuin se korostaa tavoitteita irtautua haitallisista riippuvuuksista ja tunnistaa EU:n haavoittuvuudet tietyillä strategisesti tärkeillä sektoreilla erityisesti Kiinan suhteen. Biotalous ja uusiutuvat luonnonvarat tarjoavat kestäviä ratkaisuja vähähiilisyteen, haitallisista riippuvuuksista irtautumiseen sekä EU-alueen huoltovarmuuteen. Muuttunut geopoliittinen tilanne edellyttää, että huoltovarmuus, omavaraisuus, kriisinkestävyys ja strategiset investoinnit on nostettava eurooppalaisen talouspolitiikan ytimeen.

Metsiä ja maankäyttöä koskeva sääntely

Luonnon tilaa parantavia toimia tulee vahvistaa luontokadon pysäyttämiseksi ja luonnon tilan heikkenevän kehityssuunnan kääntämiseksi. Ilmastonmuutos ja luontokato ovat monin tavoin kytköksissä toisiinsa ja siksi niiden keskinäiset riippuvuudet tulee tunnistaa ja ratkaista yhdessä. Näkyväksi tekeminen edistää riittävän rahoituksen turvaamista läpileikkaavasti eri politiikkasektoreilla ja varmistaa sen, ettei politiikkatoimilla aiheuteta vahinkoa toisaalla. Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin olennaisena sitä, että metsiä ja maankäyttöä koskevassa sääntelyssä otetaan huomioon jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat olosuhteet ja mahdollisuudet kustannustehokkaisiin kansallisiin toimiin sekä tunnistetaan myös metsiin liittyvät elinkeinomahdollisuudet. Valiokunta korostaa, että metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen on tärkeä osa paitsi luontokadon pysäyttämistä, myös ilmastonmuutoksen torjuntaa, jossa tulee riittävällä tavalla huomioida jäsenvaltioiden keskinäiset eroavaisuudet ja olosuhteiden muutokset.

Metsäluonnon monimuotoisuuden ja yleisesti biodiversiteetin suojelun tavoitteita on tuotava aktiivisesti esille EU:n toimijoille, jotta ymmärrystä jäsenvaltioiden erilaisuudesta ja metsä- ja ympäristöosaamisen tasosta Suomessa voidaan lisätä. Valiokunta korostaa, että metsäpolitiikan tulee olla jatkossakin kansallisen päätäntävällän piirissä, vaikka EU vaikuttaakin välillisesti metsäpolitiikan sisältöön muun muassa ilmasto-, ympäristö- ja energiapolitiikan kautta. Metsiä ja metsäsektoria koskevan kokonaisvaltainen strategian avulla voidaan parantaa metsiin ja metsäsektoriin vaikuttavien aloitteiden politiikkajohdonmukaisuutta. Sen tulisi kattaa koko metsäsektorin arvoketju metsien kestävä hoidon ja käytön edistämisestä aina tuotteisiin asti. Metsien hakkuiden lisäämisen sijaan on nostettava metsäteollisuuden tuotteiden jalostusarvoa. Pitkäikäiset ja kierrätettävät puupohjaiset tuotteet kasvattavat hiilensidontaa ja torjuvat ilmastonmuutosta. Pitkällä tähtäimellä uudet innovaatiot tuovat arvonlisää.

Maankäyttösektorin nielujen vahvistaminen tukee osaltaan ilmastonmuutoksen hillintää. Oikein toteutettuna kasvava ja kestävämmäksi muuttuva biotalous tukee EU:n ilmastoneutraaliuden saavuttamista. EU:ssa tulee myös ymmärtää, että biotalous ja uusiutuvat luonnonvarat tarjoavat osaltaan kestäviä ratkaisuja vähähiilisyteen ja haitallisista riippuvuuksista irtautumi-

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

seen. Ilmastonmuutos ja luontokato edellyttävät kaikkien hyvien ratkaisujen käyttöönottoa, eikä ole järkevää pyrkiä rajoittamaan politiikkaa vain yhdenlaisen mallin varaan. Monimuotoisuuden edistäminen ja metsien talouskäyttö eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan monimuotoisuuden ja metsien kasvun edistäminen toteutetaan parhaiten osana aktiivista ja oikea-aikaista kestävästä metsätaloudesta. Aktiivinen metsätalous ja maatalous ovat uudessa geopoliittisessa tilanteessa osa kokonaisturvallisuutta omavaraisuus- ja huoltovarmuusnäkökulmasta.

Valiokunta korostaa, että kaikkien sektoreiden tulee osallistua päästövähennyksiin, mutta kustannustehokkuuden varmistaminen on aina olennaista. Ilmastopolitiikan tulee pyrkiä aktiivisesti edistämään uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä ottamalla huomioon niin ilmastoa ja luonnon monimuotoisuutta koskevat tavoitteet kuin teollisuuden puun saatavuuskin.

Sosiaalisesti kestävä ilmasto- ja luontopolitiikka

Kestävän kehityksen mukainen ilmasto- ja luontopolitiikka on kestävää niin ympäristöllisestä, taloudellisesta kuin sosiaalisesta näkökulmasta. Muuttunut geopoliittinen tilanne ja viimeaikaiset kriisit haastavat ottamaan myös kaikissa politiikkatoimissa nämä ulottuvuudet uudella tavalla huomioon.

EU:n vihreän siirtymän strategia sisältää olennaisena osana siirtymän oikeudenmukaisuuden myös yksilöllisten siirtymien kautta. Onnistunut puhdas siirtymä edellyttää parempia digitaalisia taitoja, ja erityisesti kuituvien alojen työllisille on tarjottava mahdollisuuksia uudelleen- ja täydennyskouluttautumiseen. Kuten teollisuudessa ja energiantuotannossa, myös maankäyttösektorin työpaikkojen osalta on tärkeää ennakoita päästövähennyskeinojen sosioekonomiset vaikutukset ja ennakoita murrosta helpottavia toimia alan kaikkien toimijoiden kannalta.

Maatalouden osuus EU:n budjetista on kolmannes ja yhteisen maatalouspolitiikan sisäisin keinoin on tärkeää vahvistaa alan ympäristötoimia, mutta löytää myös ruoantuotannon jatkuvuutta tukeva tasapaino kestävä kehityksen eri ulottuvuuksien välillä. Viimeaikaiset kriisit ovat korostaneet ruoantuotantoa maatalouden tärkeimpänä tehtävänä ja siten elinvoimaisen maaseudun merkitystä omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja turvallisuuden näkökulmasta. Koetun oikeudenmukaisuuden parantaminen vaatii huomiota menettelytapojen oikeudenmukaisuuteen politiikkatoimien suunnittelussa niin, että viljelijät otetaan tasavertaisemmin mukaan päästövähennys- ja politiikkakeinojen suunnitteluun.

Valtioneuvoston avaintavoitteiden mukaan nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa tulee korostaa etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle. Valiokunta yhtyen tähän näkemykseen korostaa tarvetta pitää esillä koko arktisen alueen haasteita muuttuvassa ilmastossa. Muuttuneessa geopoliittisessa tilanteessa arktinen politiikka on määrittävä uudelleen.

Huomiota parempaan lainsäädäntöön ja lainsäädännön täytäntöönpanoon

Valiokunta toteaa, että nykyisen komission toimikaudella on uudistettu merkittävä osa ympäristö- ja ilmastoalan lainsäädäntöä ja annettu myös uutta sääntelyä näillä aloilla EU:n ilmastoneutraaliuden saavuttamiseksi vuonna 2050. Tulevan komission toimikaudella on tärkeää panostaa annetun sääntelyn toimeenpanoon. Valiokunta painotti ilmastotoimien 55-valmiuspakettia kos-

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

kevissa lukuisissa lausunnoissaan, että kokonaistavoite laajan lainsäädäntöpaketin keinoin tulee saavuttaa sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävästi tavalla, joka on myös kustannustehokas ja ottaa huomioon niin siirtymän oikeudenmukaisuuden kuin luontokadon ehkäisemiseen liittyvät näkökohdat. Kun tämä sääntelykokonaisuus alkaa pian olla valmis, on tärkeää arvioida tätä ja keskittyä paitsi sen toimeenpanon varmistamiseen, myös eri säädösten yhteensovittamista koskevien rajapintaongelmien ratkaisemiseen erityisesti kiertotalouden esteiden poistamiseksi.

Valtioneuvosto korostaa tavoitetta paremmasta ja vähemmästä EU-sääntelystä. Valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että jäsenmaiden erityispiirteet on huomioitava valmistelussa nykyistä paremmin ja unionin sekä jäsenmaiden keskinäistä toimivallan jakoa on kunnioitettava. Säädösehdotusten tulee perustua riittävän kattaviin ja jäsenvaltioiden erot huomioiviin vaikutusarviointeihin sekä eri aloitteiden ja toimenpiteiden yhteisvaikutusten kokonaisarviointiin. Lainsäädäntöehdotuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei niillä luoda tarpeetonta hallinnollista taakkaa yleisesti tai liiallisen yksityiskohtaisia velvoitteita eikä sääntelyvaltaa tule delegoida komissiolle tarpeettomasti.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 6.3.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenni Pitko vihr
varapuheenjohtaja Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Pauli Aalto-Setälä kok
jäsen Marko Asell sd
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Petri Huru ps
jäsen Vesa Kallio kesk
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Pinja Perholehto sd
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Mikko Polvinen ps
jäsen Tere Sammallahti kok
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Saara-Sofia Sirén kok

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Vihreän siirtymän edistäminen

SDP:n mielestä pääprioriteettina tulevalla parlamenttikaudella tulee olla EU:n vihreän kehityksen ohjelman johdonmukainen jatkaminen ja vihreän teollisuuspolitiikan edistäminen EU-maiden kilpailukyvyistä ja kansalaisten toimeentulosta huolehtien sekä uutta työtä Eurooppaan luoden. Tämä on myös strateginen investointi tulevaisuuteen. Vihreän siirtymän edistäminen on myös työllisyyspolitiikkaa, sillä tulevaisuuden kasvusta iso osa tulee juuri vihreiden investointien kautta. Samalla on tärkeää panostaa myös kansalaisten osaamiseen ja koulutukseen osana vihreän siirtymän muutosta. Tämän tavoitteen tulisi näkyä selkeämmin ja vahvemmin valtioneuvoston kannassa. EU:n 2040 ilmastotavoitteen asettaminen parhaan käytettävissä olevan tiedon ja Pariisin ilmasopimuksen mukaisesti kehystää tätä tavoitetta.

Ilmasto- ja luontokriisin ratkaisut osaksi strategista turvallisuutta ja kilpailukyyn vahvistamista

Suomen tulee aktiivisesti ajaa ympäristökriisien ratkaisemista osana turvallisuuspolitiikkaa unionin strategisen agendan sisältöön sekä tulevan komission ohjelmaan. Seuraavien vuosien aikana ilmastonmuutoksen aiheuttamat ääri-ilmiöt tulevat aiheuttamaan riskejä niin talouteen kuin yhteiskuntien eheyteen joka puolella maailmaa, myös Euroopassa. Euroopan Unionin tulee jatkaa kunnianhimoisia ratkaisuja ja uusia rahoitusvälineitä päästöjen vähentämiseen, hiilinielujen vahvistamiseen sekä luontokadon pysäyttämiseen. Tärkeää on myös ilmastonmuutokseen sopeutuminen, koska emme voi enää kokonaan estää muutoksen vaikutuksia yhteiskuntimme. Tarvitsemme sekä lainsäädäntöä, rahoitusta että ajattelutapojen muutosta ajureiksi mutta myös entistä tarkempia mittareita tukemaan tavoitteita.

Vastuullisuus ja kestävyys läpileikkaaviksi teemoiksi - siirtymä kiertotalouteen varmistettava

Yhdymme valtioneuvoston kantaan siinä, että komission tulevassa ohjelmassa on erityisesti arvioitava tehdyn sääntelyn vaikutuksia yritysten kilpailukykyyn ja keskityttävä myönteisen investointiympäristön luomiseen sekä sääntelyn ennakoitavuuteen. Tämä ei toteutunut Suomen toiminnassa yritys vastuudirektiivin osalta ja heikensi luottamusta sääntelyn ennakoitavuuteen ja toimintaympäristön vakauteen. Eurooppalainen kunnianhimoinen yritys vastuulaki tulee saada voimaan nopeasti. Suomalaiselle viennille ei ole eduksi, että säännökset ovat muualla sisämarkkinoilla tai tuonnissa löysempiä kuin Suomessa. Suomalaiset yritykset ovat jo nyt vastuullisuuden edelläkävijöitä.

On hyvä, että kiertotalous on nostettu yhdeksi Suomen pääprioriteeteista valtioneuvoston kannassa. Luonnonvarojen ylikulutus on keskeisin juurisyy sekä ilmastonmuutoksen kiihtymiseen että luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen. Euroopan unionissa on siirryttävä talouteen, jossa raaka-aineet kiertävät tehokkaasti ja luonnonvarojen ylikulutuksesta päästään eroon. Kestävä Eurooppa tarkoittaa ajattelutapojen muutosta sekä luonnonvarojen ylikulutuksen, päästöjen- ja ta-

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp
Eriävä mielipide 2

louskasvun irtikytkentää. Osaaminen, teknologinen kehitys vastuullisuus yritysten kilpailutekijänä tulee nostaa keskiöön.

Jäsenmaiden omat ratkaisut keskiöön - ylisääntelyä vältettävä

Suomen kannan mukaan jäsenmaille tulee jättää riittävästi liikkumatilaa ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi. SDP kannattaa tätä lähtökohtaa mutta muistuttaa, että jäsenmaiden liikkumatila ei tarkoita tavoitteiden vesittämistä vaan aidosti vaikuttavia tieteeseen ja tutkimukseen perustuvia ratkaisuja. Yhdymme valtioneuvoston kantaan myös siinä, että lainsäädäntöhankkeiden vaikutusten arviointia on parannettava.

Metsäpolitiikka säilytettävä kansallisissa käsissä - tarkoittaa entistä vahvempaa vaikuttamista

Yhdymme valtioneuvoston kantaan siinä, että metsäpolitiikan on jatkossakin oltava kansallisessa päätösvallassa, vaikka EU vaikuttaakin välillisesti metsäpolitiikan sisältöön muun muassa ilmasto-, ympäristö- ja energiapolitiikan kautta. Tämä tarkoittaa, että Suomen on tehtävä vahvaa vaikuttamistyötä unionissa sen eteen, että tietoisuus kestävästä metsätalouden ratkaisusta ja mahdollisuuksista unionissa kasvaa. Tämä lähtökohta ei näy tarpeeksi vahvasti valtioneuvoston kannassa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta lausuntonaan ilmoittaa, että se edellyttää valtioneuvoston vaikuttavan tulevan komission työohjelmaan edellä perusteluissa kuvatulla tavalla.

Helsingissä 6.3.2024

Eveliina Heinäluoma sd
Johan Kvarnström sd
Marko Asell sd
Pinja Perholehto sd

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Vasemmistoliitto ei voi yhtyä ympäristövaliokunnan kantaan Suomen EU-avaintavoitteista kaudelle 2024—2029.

Biotalous

Suomen LULUCF-sektorin hiilinielu on viime vuosina romahtanut ja lisäksi näyttää todennäköiseltä, että EU ei saavuta kokonaisuudessaan LULUCF-asetuksen 310 milj. hiilidioksidiekvivalenttonnin nettohiilinielua vuoteen 2030 mennessä. Metsien hiilinielua ei ole mahdollista ylläpitää ilmastotavoitteet saavuttaen, jos samalla ylläpidetään nykyinen hakkuutaso. Niinpä hakkuutasoja on laskettava kestäväälle tasolle. Biotalous on oltava kestäväällä pohjalla Suomessa ja EU:ssa, mikäli sitä esitetään yhtenä ratkaisuna ympäristökriisiin.

Vaikka päästöjen vähentäminen on ensisijainen ilmastotoimi ilmaston kuumenemisen hillinnässä, on pidettävä huoli siitä, ettei fossiilisia polttoaineita korvata puulla. Tämä ei tuota kestävästä ilmastohyötyä. Samoin ei ole ilmastokestävää tuottaa puupohjaisia, lyhytikäisiä tuotteita, joiden hiili vapautuu ilmakehään takaisin nopeasti.

Biodiversiteetti

Metsäluonnon biodiversiteetin tila ja kehitys ovat huolestuttavia niin Suomessa kuin koko EU:ssa. EU-maiden biodiversiteetin huono tila ja LULUCF-sektorin nielujen heikko kehitys osoittavat, että jäsenvaltioiden tähänastiset politiikkatoimet ovat olleet riittämättömiä. Niinpä EU:n biodiversiteettistrategiaa toimeenpanevat, pakottavat EU-lainsäädäntötoimet kuten ennallistamisasetus ovat välttämättömiä ja tervetulleita.

Vihreä siirtymä ei saa vaarantaa biodiversiteettiä tai vesien tilaa. Kun EU panostaa omavaraisuuteen ja ryhtyy itse tuottamaan esimerkiksi kaivosmineraaleja, on samaan aikaan pidettävä huoli siitä, että luonnonvarojen kulutus saadaan laskemaan. Muutoin ei ole mahdollista tuottaa tarvittuja raaka-aineita kestävästi.

Ilmaston kuumenemisen ja biodiversiteettikadon hillitseminen ovat välttämättömiä edellytyksiä myös metsä- ja biotalouden harjoittamiselle jatkossa. Suomen tulee tukea EU-tason toimia, joilla edistetään EU:n päätösvaltaan kuuluvia metsien hiilensidontaa ja biodiversiteettiä vahvistavia toimenpiteitä.

Eläinpolitiikka

Tapa harjoittaa maataloutta on eläinten itsensä, ilmaston ja biodiversiteetin kannalta kestävä. EU:n maataloustuet on suunnattava siten, että siirtymä pois tehotuotantoperusteisesta ja eläinperäiseen ruuantuotantoon nojaavasta maatalouden harjoittamisesta on mahdollista. Samaa aikaan ilmaston, omavaraisuusasteen ja huoltovarmuuden lisäämisen sekä ruokaturvan vuoksi on ryh-

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp
Eriävä mielipide 2

dyttävä rahoittamaan paitsi luonto- ja ilmastotoimia maataloilla, myös kasviproteiinien tuotantoa ja jatkojalostusta niin, että kasvipohjaisen ruokaketjun toimintaedellytykset saadaan kuntoon.

Eläinten kuljetusta pitää säädellä niin, että eläinten hyvinvointi voidaan aidosti ottaa huomioon. EU:n laajuinen, yleinen häkkikasvatuskielto on kannatettava tavoite, ja tukisi myös Suomea irtautumaan turkistarhauksen tukemisesta.

Suomen tavoite helpottaa suden metsästämistä on ristiriidassa eläinten oikeuksien ja biodiversiteettitoimien kanssa. Susi on edelleen erittäin uhanalainen, ja muutokset sen suojelun säätelyyn eivät ole perusteltuja.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6.3.2024

Mai Kivelä vas

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Euroopan unionin toimikausi 2024—2029 on äärimmäisen tärkeä ympäristötoimien, niin ilmastokriisin hallinnan kuin luontokadon pysäyttämisen kannalta. Kaudella 2019—2024 EU on nostanut profiiliaan ympäristökysymyksissä ja onnistunut kirittämään ympäristötoimia myös silloin kun jäsenvaltiot eivät ole tässä onnistuneet. Tuota suuntaa täytyisi jatkaa ja työtä luonnon ja ilmaston puolesta syventää entisestään. Valitettavasti tämä ei näy lainkaan riittävällä tavalla valtioneuvoston kannassa.

Valtioneuvoston kannan vakavin puute on luontokysymysten ohittaminen. Esimerkiksi ympäristöministeriö korostaa lausunnossaan valiokunnalle, että se pitää välttämättömänä luonnon tilaa parantavien toimien vahvistamista luontokadon pysäyttämiseksi ja luonnon tilan heikkenevän kehityssuunnan kääntämiseksi. Luontotoimien tärkeys täytyy olla yksi keskeisiä teemoja tulevalla kaudella.

Jotta voidaan saavuttaa tavoitteet, joihin Suomi ja koko EU ovat sitoutuneet osana Kunmingin-Montrealin maailmanlaajuisen luonnon monimuotoisuuskehystä, tarvitaan edelleen lisää toimia. EU on tehnyt tarpeellista työtä esimerkiksi ennallistamisen osalta, mutta tavoitteiden saavuttaminen edellyttää edelleen lisätoimia, joita myös Suomen täytyy edellyttää unionilta.

Valtioneuvoston kannassa biotalous korostuu osana kestävyyttä. Biotalous voi olla osa ratkaisua ja kestävämpää tulevaisuutta vain mikäli se on aidosti kestävä. Tällä hetkellä esimerkiksi Suomessa metsäluonnon ja hiilinielujen heikkenevä tila johtuu ensisijaisesti metsien käytöstä, jolloin hakkuutasojen ollessa nykyisellä tasolla tai sitä korkeammalla, metsätuotteisiin perustuva biotalous ei ole kestävällä pohjalla. Toimiva biotalous edellyttää tarkempaa sääntelyä tai parempia toimintaperiaatteita siitä, miten metsien käyttö voidaan pitää tasolla, joka ei vaaranna ilmaston- ja luonnonsuojelua.

On hyvä, että valtioneuvoston kannassa kiertotalous nousee esiin. Kannassa tarvittaisiin kuitenkin vielä voimakkaampaa otetta sen puolesta, että luonnonvarojen käytön on laskettava ja esimerkiksi puhdas siirtymä ei saa kiihdyttää luonnonvarojen käyttöä. Mikäli kulutusta ei arvioida kriittisesti ja luonnonvarojen käyttöä pyritä vähentämään, eivät nykyiset luonnonvarat voi riittää ylläpitämään ns. puhdasta siirtymää. Tämä vaarantaa lopulta koko vihreän siirtymän ajatuksen. Todellinen vihreä siirtymä tarkoittaa väistämättä myös luonnonvarojen kulutuksen voimakasta vähentämistä.

Puhdas siirtymä

Ilmastokysymysten osalta valtioneuvoston kanta keskittyy liialti korostamaan metsien kansallisia erityispiirteitä. Suomen oma tilanne metsien hiilinielujen osalta on todella heikko eikä viimeisimpien laskelmien mukaan nielua ole ollut viime vuosina lainkaan. Siksi Suomen tulisi osaltaan uskottavan ilmastopolitiikan nimissä tukea EU:n tason ilmasto- ja nielutavoitteita ja hoitaa myös oma tonttinsa uskottavasti.

Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Yksi keskeinen heikkous valtioneuvoston kannassa on, että se ei riittävällä tavalla tunnista puhtaan siirtymän ja luonnon monimuotoisuuden yhteensovittamisen haasteita. Mikäli asiasta ei huolehdita riittävällä tasolla, on vaarana, että puhtaan siirtymän toimet vaarantavat ja heikentävät luonnon monimuotoisuutta. Kaikessa vihreän siirtymän toiminnassa tulisi EU-tasolla aina noudattaa DNSH-periaatetta.

Uskottava ilmastopolitiikka vaatii uskottavia tavoitteita. Jotta EU voisi olla linjassa Pariisin ilmastopöytäkirjan tavoitteiden kanssa ja näyttää globaalia esimerkkiä ilmastokriisin torjunnassa, on selvää, että EU:n tavoitetta hiilineutraaliudesta täytyy aikaistaa vuodesta 2050. Ilmastopaneelin mukaan tavoite tulisi asettaa aiemmaksi ja EU:n tulisi saavuttaa nettonollatavoite 2040. Tämän tavoitteen siirron täytyisi olla myös Suomen EU-politiikan tavoitteena. Myös hiilinieluilille tarvitaan oma osatavoitteensa.

Valtioneuvoston kannassa on korostettu puhtaan siirtymän kustannustehokkuutta. Tämä on hyvä tavoite, mutta vaatii myös, että periaatetta ollaan valmiita toteuttamaan käytännössä ja ajamaan myös tavoitteita, jotka tukevat tätä periaatetta. Käytännössä tällä hetkellä kustannustehokkaimpia toimia ovat monet jo olemassaolevat toimet esimerkiksi turvemaiden hiilensidonnan osalta. Näiden sijasta valtioneuvoston kannassa korostuvat epävarmat ja ainakin toistaiseksi kalliit toimet, kuten teknologiset nielut.

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

Ajassa, jossa sekä sodat että terveysturvallisuus ovat näkyneet vakavasti Euroopan arjessa, tulisi turvallisuuden kaikki ulottuvuudet huomioida laajasti. Valtioneuvoston kannassa ei näy lainkaan riittävällä tavalla turvallisuuden, talouden ja ympäristökysymysten kietoutuminen yhteen.

Ympäristökriisit uhkaavat vakavalla tavalla turvallisuutta ja siksi niiden torjunnan täytyy olla myös turvallisuuden ytimessä muun turvallisuusajattelun rinnalla. Ilmastonmuutos ja luontokato lisäävät monella tavalla sekä arjen turvallisuusriskejä, kuten lämpöuupumusta, mutta luovat myös systeemitasoista uhkia, kuten satojen menetyksiä ja sään ääri-ilmiöiden ja luonnonkatastrofien lisääntymistä.

Yksi keskeinen osa turvallisuutta on ruokaturva, jolle ympäristökriiseistä aiheutuvat haasteet ovat ilmeiset. Keskeisessä asemassa on tulevalle kaudella säädettävä yhteinen maatalouspolitiikka. Tulevan CAP-ohjelman täytyy yhtäältä entistä paremmin huomioida se, miten minimoidaan vaikutukset luontoon ja vähennetään maatalouden ilmastovaikutusta. Toisaalta on aivan olennaista huomioida myös se, miten CAP-ohjelma varautuu ympäristön muutosten aiheuttamiin riskeihin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että suuri valiokunta ei yhdy valtioneuvoston kantaan vaan ottaa edellä olevan huomioon.

**Valiokunnan lausunto YmVL 1/2024 vp
Eriävä mielipide 3**

Helsingissä 6.3.2024

Jenni Pitko vihr